

Universal Declaration of Human Rights - Julia

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

DUNYA' MUME MƆƆGƆƆYA' HAKEYAW DANTIIGELIKAN

Kúmapabila

K'à mìnà à mà kó dúnya' mànton' bée ká kan ni bòn̄ya ye, àni kó bée ká kan sàriya' la làkika' la, kó ò le be bée ya hɔrɔnya' sàbati, kà bée kánya nàsuma' dúnya' sigi' la.

K'à mìnà à mà kó mɔɔɔya' háke lɔnbaliya' ni à jàtebáliya' nàna ni syáman ye dúnya kɔɔ, minw kà hádamadenw dùsu' kàsi, àni K'à mìnà mà tèle kúra min bɔra, à fɔra kó kúma' mín ká dí mín yé, ò bé ò fɔ, díina' mín ká dí mín yé, ò bé ò ke, kó mɔɔw kà síran jɔɔn já, ò banna, kó fàgantánya júgu banna, ò kùma' kera benkan ye min kera hamamadenw haminankoba ye,

K'à mìnà à mà kó kà mɔɔya' háke' látanga ní sàriya' sigili' yé sèn kán, yé wájibi yé wálasa mɔɔw kàna wájibiya kà múruti bènkan̄ni' kánma, àni fàngajúgu' kánma,

K'à mìnà à mà à ká kán tériya' yé ke jàmanaw ni jɔɔn ce,

K'à mìnà à mà dúnya' mume sàratikan' ná, Dúnya' Jàmanaw yá tɔ màntonw bée kà à yira kó ù lánin be mɔɔya' hákeyabaw' la, ù lánin hádamadenya' tá bòn̄ya' ní à lànbe' la, ù lánin be cew ní mùsow kányangɔnmaya' lá háke' lá, ní ù kà nàniya' sìri kà mɔɔya' yá jɛ sàbati, àni kà nánamaya' kecogo núman' sigi sèn kán hɔrɔnya' berebere kɔɔ,

K'à mìnà à mà Dúnya' jàmanaw kà à nàniya kó ù bé jen ní Tɔnba yé kà mɔɔya' hákeyaw látanga à já' mà dúnya' mume kɔɔ,

K'à mìnà à mà, ò nàniya núman té sé kà síra' sɔɔ ní benkelenma má ke mɔɔya' hákeyako ní à hɔrɔnyako' kán,

Dúnya' tɔnba' ya jɔɔnlajereba' kà í kán' bila kà dunya' mume mɔɔɔ hakeeyaw dantigeeilikan gánsi kà à yira ò nàniya jɔɔman yé fɛen ye, mín ká kán kà kee mànton' ni nàsɔɔn' bɛɛɛ làjɔni ye, yálasa mɔɔɔ kelen kelen bɛɛɛ, àni jɛekulu kelen kelen bɛɛɛ ye nin dantigeeilikan' n̄n tó ù hákili' lá, kà ù kàlan' ní lámadamuni' kɔɔɔ, kà fɛɛɛ kee dɔɔɔn̄n dɔɔɔn̄n ù ya húkumu' kɔɔɔ, wálima dúnya bɛɛɛ kɔɔɔ, kà hákeeya n̄nugu ní hɔɔɔnya n̄nugu látàngali' yíriwa, àni kà à kee bɛɛɛ ye sɔɔn ù mà jɔɔà mà, à keera ù ya jàmana kɔɔɔna ye, wálima jàmana gbɛɛɛ min bé ù ya màrà' kɔɔɔ.

Baabu jɔɔna

Wólo' lá, hádamaden' bée ye hɔrɔn ye, bée ká kán lànbe ní hákeyaw Mɔɔ bée ye hákilitigi ye, bée ye hákilima ye ; ò là, ù ká kán kà jɔɔn mína ní bádenya ye.

Báabu 2 nan

Mɔɔ' bée dɔ be kà à lɔn kó í ká kán ní mɔɔya hákeyaw ní à hɔɔ kófɔn̄n' bée ye nin dantigelikan' n̄n kɔɔ, mɔɔ má bɔ mɔɔ kɛnkerenninya lá, fàragbeko ni fàrafinko te à la, síyawoloma te à ce ni mùso má bɔ jɔɔn ná, í be kán mín fɔ, ó té à la, díinako té à lá, hákilila ye mín yé pólitikiko' lá, wálima hákilila gberew, ó te à bɔyɔɔko te à lá, n ye fàgantanden ye wálima n ye fàgamaden ye, ó à la, nàfolotigiya ni bólokolonya te à la, nàmakalako ni hɔrɔnyako te à la ; fen o fen be nà ní wólomali' ye mɔɔw ní jɔɔn ce, ò sí te à lá.

O cógoya kelen mà, bɔyɔɔ má bɔ bɔyɔɔ la. I bɔyɔɔ' lànbe' tɔw ce' mà, í ya jàmana' kera jàmana' yeremahɔrɔnyanin ye, à ke jàmana ye mín be jàmana gberɛ ya màrà kɔɔ, wálima à be à yerɛ bólo jàmana gberɛ ya húkumu' kɔɔ, wólomali sí te ke kà lá ò kán.

Báabu 3 nan

Mɔɔ' kera cogo ó cogo, à ká kán ní nánamaya' ye, à ká kán ní hɔrɔnya' ye, à ká kán ní lákandali' ye.

Báabu 4 nan

Mɔɔɔ sɪ te sé kà mɪna kà í kɛ jɔn ye wálɪma kà í kɛ bólokɔnɔmɔɔ ye, jɔnya' bánna, jɔnféere' bánna sàriya' la.

Báabu 5 nan

A mán kán mɔɔɔ sɪ ye jàngáta, wálɪma kà làjába, wálɪma kà à ní tɔɔ, níjuguya' dānmátɛmɛ' fɛ, fó kà à lèebu.

Báabu 6 nan

Bɛɛ ká kán ní lànbe' ye sàriya' lá, à kera yɔɔ ó yɔɔ ye.

Báabu 7 nan

Bɛɛ ká kán sàriya' lá, àyiwa bɛɛ ká kán ní sàriya' ya làtangali' ye kà à sɔ à má kɛ wólomali ye. Bɛɛ ká kán ní kɔsɛmɛ ye sàriya' là kà i yɛɛ tanga bɔ wólomali' sugu ó sugu mà, mín be dāntigelikan' nɪn sɔsɔ, àni mín be se kà nà ní à sɔsɔli' ye.

Báabu 8 nan

A be ben mɔɔɔ bɛɛ ye cɛn yɛɛ l, í ye í ya jàmana' sàriyasɔ' màgbɛ sàriya' mín jásininin be ò kóɔa' mà, kà i lákisi kà bɔ wálew mà, minw be jàmana sàriyaw sɔsɔ.

Báabu 9 nan

A mán kán mɔɔɔ sɪ ye mina, wálɪma kà dòn kàsɔ' la, wálɪma kà à gben kà bɔ à fàsɔ' la, kà à sɔɔ kùn te à la.

Báabu 10 nan

A ká kán mɔɔɔ' bɛɛ ye, bɛɛ fána ká kán ò lá, ni bèn kera i kán, i ya kiti tigɛ námara te min na, bɛɛ ja'na, tìribinali la, mín be à yɛɛ sàgɔ' la, ká kán mín na fána, tìribináli' mín bena jó dí à mà kà à ya hákɛ lɔ à ye, wálɪma kà jàlakɪ' bèn à kán cɛn' yɛɛ la, ni à jó te à la.

Báabu 11 nan

1. Ní mɪnaliko lára mɔɔɔ ó mɔɔɔ kùn, à te se kà mɪna ábada, fó ni kíti kà à yira tìribináli' la, kà à sɔɔ áwoka kà à láfàsa, kó àlɛ nɔ' lò làkíka' la.

2. Mɔɔɔ sɪ te se kà mɪna kó la, kó' mín ketuma' kà à sɔɔ kójugu te i ya jàmana' kɔnɔ, wálɪma dúnya' sàriya' la. Mɔɔɔ' be kó' kɛ tuma' mín na fána, à ni nāngíli' mín ká kán, ò wágati' la, fóyi te se kà fàra ò kán kɔ' fɛ.

Báabu 12 nan

A te ben mɔɔɔ sɪ ye i sèn' dòn mɔɔɔ gbɛɛ ya nánamaya' kóɔaw la, à ya sókɔnɔ kóɔaw la, àni kà à ya bàtakiw kɔnɔna gundow la, kà à sɔɔ jɔnjɔn te à lá ; wálɪma kà mɔɔɔ' lèebu, kà à tɔɔɔ' cɛn. Sàriya' ká kán kà lɔ bɛɛ kɔ kɔɔ kà i látanga kà bɔ ò kó sùguya' mà.

Báabu 13 nan

1. Kà tágama jàmana' kɔnɔ, yɔɔ ó yɔɔ ká dí i ye, jàmana' yɔɔ' mín ká dí i ye, kà sìgi yèn fána, o benna bɛɛ ye.

2. Kà bɔ i fàsɔ' la à ká dí cógo' mín, kà sègi à ká dí i ye cógo' mín, ò benna bɛɛ ye.

Báabu 14 nan

1. nánimabori' já, mín ye kà siran i ní' já kà i yɛɛ jíní, à be ben bɛɛ ye ye dògotu jíní, kà jàmana gbɛɛ jíní, kà i kàlifa' sìgi yèn, wà jàmana sɪ te se kà bàn i la kà i gben.

2. Kà kójugu' ke sàriya' ká kán kà i nɔ' mìn mìn na, wálima mìn dúnya' sàriyaba' sɔsɔ, kó i be bòli kà tága i kàlifa jàmana gberɛ la, ò kó tɛ.

Báabu 15 nan

1. Mɔɔ' kera cógo ó cógo, à ká kán ni jàmana' dɔ jàmanadénnya ye.
2. Mɔɔ si ya jàmanadénnya' te se kà bɔsi i la kà à sɔrɔ kùn jonjon te à wà mɔɔ si te se kà mɔɔ si bàli kà bɔ jàmana' dɔ jàmanadénnya' la kà dòn dɔgberɛ tá la.

Báabu 16 nan

1. Cɛ' ni mùso' fɛn ó fɛn séra bálíkuya' mà, à be ben i ye fúru kɛ, kà kɛ ; lónanya ní dūgulénnya te ò la, díinako te ò la. Cɛ ni mùso bɛɛ ká kán sàriya' la, fúru' sɪrili' la, celasígi' kɔɔ, àni fúrusa' tá fànfɛla' la.
2. Fúru' te sé kà siri ní à má kɛ ni fúrunɔn' fila ya jen' ye.
3. Dénbaya dénbayaw kenin nɔɔn kán, ò le ye sigida' ni màrada' jù' ye, wà à ká kán sigida' ni fànga' ye ù lákanda.

Báabu 17 nan

1. Mɔɔ kɛlɛn, wálima jekúlu', bɛɛ ká kán ni táya' ye, bɛɛ tá ye i tá ye.
2. Mɔɔ dɔ mán kán kà bèn dɔ kán kà à tá bɔsi à la fàniya' kán.

Báabu 18 nan

Míiriya' mìn ká dí i ye, i hákili' kà fɛn' mìn mìn, díina' mìn ká dí i ye, bɛnna bɛɛ ye ; ò kɔrɔ' ye kó ni i be à fɛ kà bɔ díina' dɔ la kà dòn dɔgbɛ la, ò be i mà ; kà díina' fàlɛn, ò be i mà ; àyiwa bɛɛ be se kà i ya sɛli' ni ya díina' kɛ i kélɛn, wálima jàma' la, sùtara la wálima kɛnɛ' kán, à kera kàlanni' tá sira' ye, wálima bàto' tá sira', wálima sɛli.

Báabu 19 nan

Hákilila' mìn ká dí mɔɔ' mìn ye, ò bɛnna i ye, à foli' kɛnɛ' kán, ò dàgara ye. O kɔrɔ' ye kó mɔɔ si te se kà mɔɔ tɔrɔ à hákilila' kánma, mɔɔ se kà mɔɔ' bàli kà kùnnafóniw gánsi yɔrɔ' mìn ká dí i ye, jàmana' mìn ká dí i ye.

Báabu 20 nan

1. Kà nɔɔn lájen nɔɔnye bolo mà, wálima kà tɔn' sigi, ò dàgara mɔɔ' bɛɛ ye.
2. A te se kà wájibiya mɔɔ si kán, kó i ye kɛ tɔn dɔ tonden ye kà à sɔrɔ à mán dí i ye.

Báabu 21 nan

1. A be ben bɛɛ ye i sɛn' dòn i fàso' kónaw jánaboli' la, à kera yerebakun' ye wálima i kà i wàsa' dòn mɔɔ gberɛ la, i yere kà mɔɔ' mìn sùgandi i yere mà.
2. Kà lɔyɔrɔ' sɔrɔ i fàso' fòrobabáaraw la, ò be ben mɔɔ bɛɛ ye, wà bɛɛ ká kán à la.
3. Jàma' nàniya' le ye màrabólo' ya fànga' jù' ye ; jàma' be ò ɲ lánkenemaya kàlafili' sɛn' fɛ, ni' ò ye wóte' ye, námara te mìn na. O kàlafili' ká kán kà kɛ tuma ni tuma, bɛɛ ye wóte cógo kɛlɛn na, gùndo la wálima cógo la, bɛɛ be i yere le nàniya' yira.

Báabu 22 nan

Sigidénnya' húkumu' kɔɔ, bɛɛ ká kán ni i fàso' màrabólo' ni dúnya' tɔ demɛ' ye, i ya dúnyalatige' gbɛɛyaw la ; bɛɛ ká kán ni nàfasɔrɔ hákeya' ye, àni mɔɔya' hákeya', àni lɔnko' ni sɛko' hákeya' mìn be í lánbe' kɔrɔta, kà í ya hádamadenya' sàbati.

Báabu 23 nan

1. Bɛɛ ká kán ni báara' ye, báara' mín kà dí à ye, bèn te kɛ à kán báara' mín na ; bɛɛ ká kán kà látànga báarasɔɔɔbaliya' fána mà
2. Mɔɔɔ' ni mɔɔɔ' mín ya báara' ye kélen ye, òlugu ká kán ni sàra kélen ye, wólomali te mín na.
3. Báarakela' bɛɛ ká kán ni sàra ye, mín be ben à ya báara' kíima' mà, mín be à màko' jà, mín be à tó à ni à ya dénbaya' be bálo ù háke' la, bònnya' kɔɔɔ ; kà sínɔɔnasigi' fána jàte' mìnna ò la n'á be ben.
4. A be ben bɛɛ ye sendika sigi, wálima kà dòn sendika' la, yálasa kà i yere látànga.

Báabu 24 nan

Bɛɛ ká kán ni làganfiya' ni dàamu' ye : ò be à yira ko dàn ká kán kà ye báara' kùntaga' la, báarakela ká kán kà baara' bìla tuma ni tuma.

Báabu 25 nan

1. Bɛɛ ká kán ni jánamaya' dàamu' ye, mín be à tó à ni à ya bálo', ù fɛɛɔɔɔ, ù siyɔɔɔ', ù fúrakeli', àni jánamaya' làganfiyalan' be mɔɔɔya cógo' mín ; báarakela' ká kán ni màrabólo' ya demɛ' ye ní ya báara' cenna, ní jànkáro' kà lásigi, ní lùjura kà à sɔɔɔ, ní à kɛ firiyatɔ ye, ni kɔɔɔ' nàna kà à dese, wálima gbeleya' fen ó fen kà à sɔɔɔ, mín be à kɛ desebagatɔ ye kà à sɔɔɔ à yere nɔ te.
2. Mùsow ya kɔɔɔmaya' ni dénw ya dénmisenya' ká kán ní demɛ màgben kerɛnkerennin ye. A kera fúrukɔɔɔden ye, wálima à kera fúrukɔɔɔfen ye, dén' bɛɛ ká kán ni tàngali' ye.

Báabu 26 nan

1. Bɛɛ ká kán ni kàlan' ye. Sàra mán kán kà bɔ ò kàlan' nà, i n'áfɔ kàlan' dùgumála' fó kà tága sé sépe' mà, wálà bèpes' la. Kà tága sé mà, ò ye wájibi ye. Tekinikikálan' ni báarakalan' ká kán kà kɛ fɛ lɔɔkɔɔnin ye ; sánfekalan' ká kán kà mɔɔɔya bɛɛ mà, bɛɛ ká kán kà kánya' à la.
2. Kàlan' làpíní' ká kán kà kɛ kà mɔɔɔ' ya hádamadenya' fá, àni mɔɔɔya' hákew ni à hɔɔɔnya' lásàbati. A ká kán kà mɔɔɔnfaamuya mɔɔɔnbonya' sàbati mɔɔɔw ni mɔɔɔn cɛ, kà tériya' sàbati jàmanaw síyaw ni díinaw ni mɔɔɔn cɛ, àni kà dúnya' tɔnba' demɛ jásuma' la dúnya' kɔɔɔ.
3. Dén' ládamu cógo ni à ya kàlan' sífaya' sùgandili' ye fàcɛ ni bámuso' tá lè ye fɔlɔ.

Báabu 27 nan

1. A be ben bɛɛ ye i sèn' dòn, à ká dí i ye cógo' mín na, i ya jàmalájekow ni jánagbew la, kà dàamu' sɔɔɔ sékow la, àni kà i niyɔɔɔ' kɛ lɔnkow yíriwali' la, kà ù nàfa' sɔɔɔ.
2. Fen ó fen bɔra lɔnkow ni sékow ni másalaw kɔɔɔ, ní à bɛna kɛ báasi mɔɔɔw mà, à kera ù bólofen cenni ye wálà kùnmasúuli, bɛɛ ká kán ni làtangali ye òlugu mà.

Báabu 28 nan

Dàntigelikan' nɔɔɔ hákeyaw ni hɔɔɔnya' sàbatíli' sigida' la, jàmana' kɔɔɔ, àni dúnya' mùmɛ kɔɔɔ, bɛɛ ká kán ní ò ye.

Báabu 29 nan

1. Sigida' ya háke' ye mɔɔɔ kélen kélen bɛɛ kùnkɔ ye, k'á lá à kán ní sigida' te, i ya mɔɔɔya' te dáfa.
2. Dàn sí te mɔɔɔ' ya hákeyaw' ni à ya yeremabíla' la, fó à dɔ be kà i kɔɔɔsi à kana mɔɔɔ gberɛ tɔɔɔ, à ye i jànto mɔɔɔ gberɛ ya hákeyaw la, àni jógɔɔnumanya' ni jàli' ni jàma' làganfiya' kánma, bɛɛkanya' kɔɔɔ.
3. O hákeyaw ni n-tá-ye-n-yere-ye' te ben cógo sí la, ní ù be Dúnya' tɔnba' ya sàriyaw sɔɔɔ.

Báabu 30 nan

Yɔɔ sí te dántigelikan' nín kɔnɔ, ní fànga, wálíma jàmakúlu, wálíma mɔ gbansan be sé kà múriya gberɛ bɔ ò kɔnɔ kà nà ni ków ye wálíma wáleyaw ye, minw bena ni dántigelikan' nín hákew ni à hɔɔnya' bɛnni' ye.
